

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษา โดยแยกศึกษาในหัวข้อที่สำคัญ ๆ ดังนี้คือ

ความสำคัญของการรู้หนังสือ ความหมายของการรู้หนังสือ, การส่งเสริมและการลงทุนเพื่อการรู้หนังสือ สภาพการรู้หนังสือผลที่ได้รับจากการลงทุน องค์กรประกอบบางประการที่มีอิทธิพลต่อสภาพการรู้หนังสือ สถิติผู้ไม่รู้หนังสือในประเทศไทย การแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือและการป้องกันการลืมหนังสือในประเทศไทย และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะกล่าวถึงสาระเนื้อหาในรายละเอียดต่อไป.

ความสำคัญของการรู้หนังสือ

การรู้หนังสือเป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล และเชื่อมโยงไปถึงการพัฒนาประเทศ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศโดยส่วนรวม มักจะพิจารณาได้จากระดับการรู้หนังสือของประชากรในประเทศเป็นส่วนใหญ่ ประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายทั่วโลกมักจะมีประชากรที่ได้รับการส่งเสริมให้รู้หนังสือในอัตราที่สูง อันเป็นผลที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางค่านิยมวิทยาการ เทคโนโลยี ตลอดจนยกระดับความเป็นอยู่ของส่วนรวมให้ดีขึ้น และยังไปกว้างนั้นยังรวมไปถึงการพัฒนาความคิดของประชากร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศอีกด้วย

บุญถิ่น อัตถากร (2515: 1) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของชาติขึ้นอยู่กับคุณภาพของพลเมืองแต่ละชาติ เป็นสำคัญ ชาติใดที่พลเมืองมีระดับการรู้หนังสือต่ำ ไม่มีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ไม่มีเอกภาพสามัคคีกัน และขาดแคลนพลเมืองที่มีความรู้ ความริเริ่ม ความสามารถในการผลิต อันเป็นกำลังทางเศรษฐกิจของชาติ ก็ยากที่ชาตินั้นจะเจริญก้าวหน้า มั่นคง และดำรงความเป็นเอกราชอยู่ได้ พลเมืองของชาติจึงเป็นทรัพยากรอันประเสริฐอย่างยิ่ง

ในปัจจุบันนี้ โลกได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาการ หรือ เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าไปอย่างมาก สิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ เพิ่มขึ้น และสิ่งเหล่านี้ได้ เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ การรู้หนังสือก็ยิ่งมีความจำเป็นมากขึ้น ซึ่ง วีระชัย ขอบธรรม และสุพิศรา เพชรวิสุทธ (2520: 157) ได้กล่าวไว้ว่า "การรู้หนังสือเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ความก้าวหน้า และวิทยาการใหม่ ๆ ซึ่งมี กระจายอยู่ในรูปเอกสารและสิ่งพิมพ์ ทำให้ผู้รู้หนังสือมีโอกาสได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ มากกว่าผู้ไม่รู้หนังสือ" ถ้าหากจะมีการเปรียบเทียบกันแล้ว อาจเปรียบได้ว่าผู้ไม่รู้หนังสือ ก็เหมือนกับคนตาบอด ไม่สามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลง และตามไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การรู้หนังสือไม่ใช่เป็นเพียงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเท่านั้น หากแต่เป็นเครื่องมือสำคัญ ยิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศชาติ แม้ว่าบางครั้งการพัฒนาอาจจะเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องอาศัย การรู้หนังสือ แต่ถ้ามองกระบวนการของการพัฒนามีการต่อเนื่อง เป็นขั้นตอน และถ้าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีสภาพที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น การบริการขั้นพื้นฐาน เพื่อสังคมมีการปรับปรุง เพิ่มเติม เมื่อถึงตอนนี้งานอย่างหนึ่งที่จะต้องนำ เรื่องการรู้หนังสือมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อช่วยแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งพระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า พระราชทานไว้ว่า ". . . วิชาหนังสือเป็นที่นับถือและเป็นที่ยอมรับแก่โบราณว่าเป็นวิชา ประเสริฐ ซึ่งผู้เป็นผู้ใหญ่ นับแต่พระมหากษัตริย์ ตลอดจนราษฎรพลเมืองสมควรและจำเป็น ต้องรู้ เพราะเป็นวิชาที่ทำให้การทั้งปวงสำเร็จไปทุกอย่าง" (คณะกรรมการจัดฉลองวันเฉลิม ถวัลย์ราชสมบัติครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2511: 17)

ถึงแม้ว่าการรู้หนังสือไม่สามารถทดแทนอาหาร ที่อยู่อาศัยได้ แต่การจัดบริการในเรื่องเหล่านี้จะไร้ค่าหากไม่มีการส่งเสริมการรู้หนังสือควบคู่กันไป มาร์ จอร์คาย (Marjorie Dye 1964: 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรู้หนังสือว่า "การรู้หนังสือถือเป็นทักษะที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการแสวงหาความรู้ และนำมาซึ่งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อันเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต" และ เสวก สายวารานนท์ (2515: 40) กล่าวไว้เช่นกันว่า "การรู้หนังสือจะทำให้เกิดทักษะเบื้องต้น อันเป็นทางนำไปสู่ความรู้อื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตของเรา"

นูดสม นาวานูเคราะห์ (2515: 153) ได้เน้นให้เห็นถึงความจำเป็น และ
ความสำคัญของการรู้หนังสือไว้ว่า

การรู้หนังสือต้องเป็นตัวกลางสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้งานที่ทําให้คุณรู้หนังสือ
จึงเป็นสิ่งจำเป็น ในการพัฒนาประเทศ การรู้หนังสือจะเป็นรากฐานช่วยส่งเสริม
การพัฒนาทั้งในกํานเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง นอกจากนี้ยังทําให้ประชากร
เกิดความคิดและรู้จักปรับตัวใหม่ เพื่อจะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต

การรู้หนังสืออาจจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการพัฒนา แต่ก็เป็นส่วนสำคัญยิ่งใน
ขอบข่ายของการบริการขั้นพื้นฐานอันจะนำมาซึ่งผลลัพธ์โดยตรงทางกํานเศรษฐกิจ และ
ผลประโยชน์ทางสังคม นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มศักยภาพเฉพาะตัวบุคคลให้มีทักษะ มีความ
คล่องตัวในการทำงาน และเพิ่มขีดความสามารถในกํานต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งนี้จากความ
สำคัญและจำเป็นของการรู้หนังสือ รัฐบาลของแต่ละประเทศทั่วโลก จึงได้พยายามจัดการและ
ส่งเสริมให้ประชากรเป็นผู้รู้หนังสือ โดยจัดให้การศึกษาในหลาย ๆ รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น
การให้การศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังว่าประชากร
ทุกคนซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีประโยชน์ต่อประเทศชาติจะได้เป็นผู้รู้หนังสืออย่างแท้จริง

ความหมายของการรู้หนังสือ

ใน พ.ศ. 2494 องค์การวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งองค์การสหประชาชาติ
UNESCO ได้ให้นิยามคำว่า การรู้หนังสือ(Literacy) ว่า "คือความสามารถในการอ่าน
ก็วยความเข้าใจ และเขียนประโยคง่าย ๆ สั้น ๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวันได้" (อาเธอร์
กิลเลทท์ Arther Gillett 1973: 23) ต่อมาใน พ.ศ. 2505 คณะกรรมาธิการ
องค์การยูเนสโก UNESCO ได้ปรับปรุงกำหนดนิยามใหม่ ซึ่งมีใจเป็นเพียงการอ่านออก
เขียนได้เพียงส่วนเดียว แต่รวมไปถึงการพัฒนาชุมชนในกํานต่าง ๆ และในขณะเดียวกัน ก็ต้อง
พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองไปด้วย นิยามใหม่นี้ได้กำหนดไว้ว่า การรู้หนังสือ(Functional
Literacy) หมายถึง "ผู้มีความรู้ และทักษะที่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ซึ่งการอ่าน
เขียนและการคำนวณได้ จะสามารถทําให้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทั้งหลายทั้งปวง ที่เกี่ยวกับ
ตนเอง และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ" (วิลเลียม เอส เกรย์ William S. Gray
1956: 24)

จากนิยามการรู้หนังสือของยูเนสโก UNESCO ที่ได้กำหนดขึ้นนี้ เมื่อแต่ละประเทศนำไปใช้ก็ได้กำหนดระดับการรู้หนังสือที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ยูเนสโก UNESCO จึงได้เสนอมาตรฐานขั้นต่ำของการรู้หนังสือ (Minimum Standard of Literacy) ไว้ คือ สามารถในการอ่านข้อความง่าย ๆ ตลอดจนสามารถในการเขียนชื่อและข้อความง่าย ๆ ได้

เจ. ซี. มาเธอร์ (J.C. Mathur 1972: 70) ได้กล่าวถึงการรู้หนังสือ (Functional Literacy) ว่า "การรู้หนังสือใช้ประโยชน์ได้ เป็นการให้ทักษะจำเป็นแก่ผู้เรียน ทำให้เขาเหล่านั้นประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เขาอาศัยอยู่"

สำหรับในประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี ได้จัดทำสำมะโนประชากร เมื่อ พ.ศ. 2503, 2513, และ 2523 ตามลำดับ ได้มีการนิยามความหมายของการรู้หนังสือไว้ให้เป็นเพียง "องค์ประกอบของประชากรเท่านั้น" ได้แก่

พ.ศ. 2503 (สำนักงานสถิติกลาง 2505: 3) "ความรู้ อ่านเขียนหนังสือ" หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีความสามารถอ่าน - เขียนข้อความง่าย ๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเขา เป็นภาษาใด ๆ ก็ตาม ผู้ที่สอบไล่ได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แล้ว นับว่าเป็นผู้อ่านออกเขียนได้

พ.ศ. 2513 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2513: 11) "การอ่านออกเขียนได้" หมายถึง ความสามารถอ่านออกเขียนได้ของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป การอ่านออกเขียนได้จะเป็นภาษาใด ๆ ก็ได้ทั้งสิ้น โดยอ่านเขียนข้อความง่าย ๆ ได้ ถ้าอ่านออกเพียงอย่างเดียวแต่เขียนไม่ได้ก็ถือว่าเป็นผู้อ่านเขียนไม่ได้

พ.ศ. 2523 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2523: 5) "การอ่านออกเขียนได้" หมายถึง ความสามารถอ่านออกเขียนได้ของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป การอ่านออกเขียนได้จะเป็นภาษาใด ๆ ก็ได้ทั้งสิ้น โดยอ่านและเขียนข้อความใด ๆ ก็ได้ ถ้าอ่านออกเพียงอย่างเดียว แต่เขียนไม่ได้ก็ถือว่าเป็นผู้อ่านเขียนไม่ได้

วารุณี จารุพันธ์ (2527: 4) ได้ให้นิยามของการรู้หนังสือว่า "การรู้หนังสือ นอกเหนือจากการให้ทักษะในการอ่าน ที่ใช้ศัพทง่าย ๆ ในการเขียน และการคำนวณ"

ในปี พ.ศ. 2512 ฝ่ายวิชาการ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (กรมสามัญศึกษา 2512: 8 - 9) ได้ศึกษาสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ นิยามความหมาย สภาพการรู้หนังสือ ในการศึกษาครั้งนั้นคือ

ความสามารถในการอ่าน เขียน และคำนวณได้

การอ่าน คือ ความสามารถในการอ่านหนังสือที่มีอยู่ทั่วไปได้ เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน หนังสือเกี่ยวกับคำแนะนำในการปรับปรุงการเกษตร หรือหนังสือราชการ เกี่ยวกับการ ระวังรักษาสุขภาพอนามัย

การเขียน คือ ความสามารถที่จะสื่อความคิดของตนให้ผู้อื่นเข้าใจ เช่น จดบันทึก เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เขียนจดหมายถึงเพื่อนได้

เลขคณิต คือ ความสามารถในการนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ระบบมาตราเงิน ชั่ง ตวง วัด ได้ และการใช้เวลา

กฤษดา หวังศิริสกุล (2517: 6) ได้นิยามสภาพการรู้หนังสือ ว่า "หมายถึง ความรู้วิชาเลขคณิต และภาษาไทยรวมกัน ซึ่งได้รับจากการสอบวิชาเลขคณิต และภาษาไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น"

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2526: 2) ได้ให้นิยามคำว่า "ผู้ไม่รู้หนังสือ" คือ "ผู้อยู่นอกเกณฑ์พระราชบัญญัติประถมศึกษาที่ไม่สามารถอ่าน และเขียนภาษาไทยอย่างง่าย ๆ ได้"

จากความหมายของการรู้หนังสือที่ได้กล่าวมาแล้ว อาจจะสรุปได้ว่า ความหมายของการรู้หนังสือ แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. เป็นการรู้หนังสือขั้นต่ำ หรือขั้นพื้นฐาน คือ พออ่านออก เขียนได้ ซึ่งถือตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของยูเนสโก UNESCO
2. เป็นการรู้หนังสือระดับกลาง อาจถือว่าเป็นสภาพการรู้หนังสือขั้นที่มีทักษะด้านการอ่านเขียนได้ และคิดเลขเป็น รวมทั้งมีความรู้พื้นฐานในด้านสังคมวัฒนธรรมและกฎหมาย
3. เป็นการรู้หนังสือที่มีสภาพการรู้หนังสืออยู่ในระดับที่นอกเหนือไปจากการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณเป็นแล้ว ยังรวมถึงความฉลาด และทักษะในการใช้ความคิด การวางแผน ความรู้ทางเทคนิค เศรษฐกิจ และการพัฒนามาตรฐานการดำรงชีวิต

การส่งเสริม และการลงทุนเพื่อการรู้หนังสือ

การลงทุนเพื่อการรู้หนังสือเป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ชาติ ทางด้านสติปัญญา และเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข จากการที่ได้สังเกตเห็นความสำคัญของการรู้หนังสือ รัฐบาลของทุกประเทศทั่วโลก จึงพยายามจัดระบบการศึกษาให้กับประชากรในประเทศ และเพื่อให้การจัดการศึกษาได้ผลอย่างเต็มที่ แต่ละประเทศจึงได้ระดมสรรพกำลัง และงบประมาณใช้จ่ายเพื่อการนี้เป็นอย่างมาก แต่ถึงแม้จะมีการลงทุนที่สูงเพียงใดก็ตาม ก็ยังต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาอยู่ตลอดเวลา เช่น ปัญหาการขยายตัวอย่างรวดเร็วของจำนวนนักเรียน อันเป็นอุปสรรคและสาเหตุที่ทำให้ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต้องเพิ่มสูงขึ้นจึงจะเห็นได้จากสถิติต่าง ๆ จากทั่วโลก

จากปี ค.ศ. 1960 ถึง 1968 ประชากรของโลกได้เพิ่มจำนวนขึ้นจาก 3,000 ล้านคน เป็น 3,500 ล้านคน คือสถิติเพิ่มขึ้นถึง 17% ในเวลา 8 ปี อัตราการเกิดคิดเป็น 2% ต่อปี ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน จำนวนประชากรวัยเรียน (5 - 19 ปี) เพิ่มขึ้นจาก 955 ล้านคน เป็น 1,150 ล้านคน สถิติเพิ่มขึ้นเกือบ 20% ซึ่งคิดเป็นสถิติเพิ่มขึ้น 2.35% ต่อปี จากการเพิ่มขึ้นของประชากรทั่วโลกอย่างรวดเร็วผลที่ตามมา คือ สัดส่วนของงบประมาณทางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ก็เพิ่มขึ้นด้วย เมื่อแยกสถิติออกเป็นแต่ละภูมิภาคแล้วพบว่า ระหว่างปี ค.ศ. 1960 - 1965 จะมีตัวเลขของงบประมาณทางการศึกษาดังนี้ ออฟริกา เพิ่มจาก 13.5% เป็น 16.4%, อเมริกาเหนือ เพิ่มจาก 15.6% เป็น 17.6%, อเมริกาใต้ เพิ่มจาก 12.6% เป็น 15.4%, เอเชีย เพิ่มจาก 11.8% เป็น 13.2%, ยุโรป และโอเชียเนีย เพิ่มจาก 13.5% เป็น 15.0%, และออสเตรเลียเพิ่มจาก 10.4% เป็น 15.7% ในระดับโลกสัดส่วนของงบประมาณทางการศึกษาเพิ่มจาก 13.5% ในปี ค.ศ. 1960 เป็น 15.5% ในปี ค.ศ. 1965 ในปัจจุบันนี้อาจเพิ่มขึ้นถึง 16.0% (ชาอูซัย อาจินสมาจาร 2524: 330)

สำหรับการส่งเสริม และการลงทุนเพื่อการรู้หนังสือในประเทศไทย รัฐบาลได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 1 ใน 5 ของงบประมาณ หรือประมาณร้อยละ 3.4 - 3.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (G.N.P) (ประมวล เสนาฤทธิ 2527: 124)

แม้ว่าในบางปีงบประมาณทางการศึกษาจะลดลง เช่น งบประมาณการศึกษาของไทย ปี 2525 ซึ่งได้รับงบประมาณเพียง 20.3% ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด หรือ 2.9% ของ G.N.P. ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่ต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนของสหประชาชาติที่กำหนดไว้ถึง 5% ของ G.N.P. ถึงแม้ว่าจะเป็นอัตราส่วนที่ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายประเภทอื่น ๆ แล้ว งบประมาณทางการศึกษาที่ได้รับยังอยู่ในอันดับ 2 รองลงมาจากรายจ่ายด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นอันดับที่พอจะชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลมุ่งเน้นพัฒนาการศึกษาอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการศึกษาในชนบทเพื่อการอาชีพ การขยายการศึกษาภาคบังคับ (ป.1 - ป.6) ให้ทั่วถึง และเน้นคุณภาพการประถมศึกษาเป็นพิเศษ ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวาง (ปฏิญญา สาร 2525: 13)

ถ้ามาพิจารณาการจกงบประมาณการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ในรอบ 20 ปี คือตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - ฉบับที่ 4 (ปี 2504 - 2524) จะเห็นว่า งบประมาณทางการศึกษาได้เพิ่มขึ้นทุก ๆ แผน คือ ร้อยละ 16.9, 16.4, 19.7 และ 20.8 ของงบประมาณทั้งประเทศตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (G.D.P.) งบประมาณเพื่อการศึกษาได้รับโดยเฉลี่ย ร้อยละ 2.4, 3.1, 3.2 และ 3.5 ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1, 2, 3, และ 4 ตามลำดับ (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ 2527: 58) แต่สำหรับงบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษาในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้รับงบประมาณทั้งสิ้น 236,861 ล้านบาท หรือร้อยละ 3.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (G.D.P.) ซึ่งแยกเป็นแผนงานโครงการพัฒนาการศึกษาตามนโยบาย และเป้าหมายเป็นจำนวนงบประมาณ 203,577.45 ล้านบาท หรือร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (G.D.P.) โดยจำแนกตามระดับและประเภทการศึกษาดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 5 - 6)

การศึกษาก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา 106,136.42 ล้านบาท
(ร้อยละ 52.13)

การศึกษามัธยมศึกษา 42,889.01 ล้านบาท (ร้อยละ 21.07)

การศึกษาระดับอาชีวศึกษา (สังกัด ศธ.) 14,142.55 ล้านบาท (ร้อยละ 6.95)

การศึกษาฝึกหัดครู (สังกัด ศธ.) 5,005.15 ล้านบาท (ร้อยละ 2.46)
 การศึกษาอุดมศึกษา (สังกัดทบวงฯ) 22,911.81 ล้านบาท (ร้อยละ 11.26)
 การศึกษานอกโรงเรียน (สังกัด ศธ.) 4,188.29 ล้านบาท (ร้อยละ 2.06)
 งานส่งเสริมการศึกษาและอื่น ๆ 8,303.86 ล้านบาท (ร้อยละ 4.08)

จากงบประมาณที่จัดสรรเพื่อการศึกษาที่ผ่านมาแล้วทั้งกล่าว จะพบว่า ได้จ่ายเพื่อ
 การจัดการประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาระดับบังคับ อันเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้
 ประชากรทั่วประเทศเป็นผู้รู้หนังสือ ในอัตราที่สูงกว่าการจัดการศึกษาในระดับ หรือประเภทอื่น ๆ
 คือ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณในแต่ละปี หรือในแต่ละแผน จะได้รับงบประมาณในอัตราไม่ต่ำกว่า
 ร้อยละ 50 ตลอดมา

ถ้ามองภาพรวมจากการลงทุนเพื่อการศึกษาอันเป็นการส่งเสริมให้เป็นผู้รู้หนังสือ จะ
 พบว่าเป็นการลงทุนที่สูงมาก แต่สิ่งที่น่าสนใจมาพิจารณาอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผลที่ได้รับจากการลงทุน
 ทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านปริมาณ และด้านคุณภาพ น่าจะเป็นผลตอบแทนที่คุ้มค่า

สภาพการรู้หนังสือผลที่ได้รับจากการลงทุนเพื่อการรู้หนังสือ

ผลที่ได้รับจากการลงทุนทางการศึกษา เป็นผลตอบแทนที่ออกมาในรูปของการพัฒนา
 ทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพสูงสุด ตามความต้องการของสังคม เรื่องของการลงทุนทางการ
 ศึกษาเป็นเรื่องของการสร้างคน สร้างความคิด ซึ่งถ้าหากการศึกษาไม่มีคุณภาพสิ่งที่จะตามมา
 ก็คือ ความสูญเปล่า เช่น การศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งมุ่งสอนประชาชนให้มีความรู้
 อย่างน้อยที่สุด ให้อ่านออกเขียนได้ แต่ปรากฏว่า มีเด็กจำนวนไม่น้อยที่เรียนจบชั้นประถมศึกษา
 ภาคบังคับแล้วยังอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ หรืออ่านออกเขียนได้ด้วยความลำบาก

บุญ โสธร (2525: 11) ได้กล่าวถึงผลของการลงทุนทางการศึกษาว่า
 "เป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง ผลที่ได้รับจากการลงทุนเพื่อการศึกษา มีค่ามากกว่า
 ความสำเร็จจากการลงทุนในธุรกิจอื่น ๆ ทุกชนิด เพราะเป็นการลงทุนที่ค่อย ๆ เพิ่มเติมลงไป
 ทีละน้อย แต่ทำต่อเนื่องไม่ขาดสายเป็นระยะยาว ผลที่ได้ คือ ความมีคุณภาพของคน"

ก้อ สวัสดิทิพานิช (2517: 11) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการลงทุน

และผลที่ได้รับจากการลงทุนทางการศึกษาว่า

การลงทุนทางการศึกษาประกอบด้วยอินพุต (Input) อันได้แก่ เงินทุน อาคาร สถานที่ อุปกรณ์ กำลังคน (ครูและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา) วัสดุอุปกรณ์ (นักเรียน) อาจจะรวมถึงระยะเวลาในการผลิตด้วย เมื่อนำอินพุต (Input) ใส่เข้าไปในระบบ การศึกษา สิ่งที่อยู่ออกมาคือ เอาพุต (output) หรือผลิตภัณฑ์ตอบแทน ซึ่งผลิตภัณฑ์ออกมา จะมีคุณภาพหรือไม่นั้น เป็นสิ่งยากที่จะประเมินได้

เมื่อกล่าวถึงคุณภาพจากการลงทุนทางการศึกษา สิ่งที่น่าจะต้องคำนึงถึงก่อนเป็น อันดับแรกก็คือ สภาพการรู้หนังสือ เพราะการส่งเสริมและลงทุนทางการศึกษาในทุกๆระดับ แม้กระทั่งในระดับประถมศึกษาทางก็มุ่งหมายจะให้ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้รู้หนังสือ และเมื่อจบ การศึกษาออกไปแล้วให้สามารถคงสภาพการรู้หนังสือไว้ตลอดไป

การลงทุนทางการศึกษาของไทย โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษานั้น เมื่อพิจารณา จากผลที่ได้รับทางปริมาณ พบว่า ได้มีการขยายตัวอย่างมาก คือสามารถจัดการศึกษา ภาคบังคับได้เกือบทั่วประเทศ และจะจัดการศึกษาภาคบังคับได้ทั่วประเทศเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนา การศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) แต่ในขณะที่มีการขยายตัวปริมาณในอัตรา ที่สูงและรวดเร็วนี้ ผลที่ตามมาและมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ก็คือปัญหาคุณภาพของ ผลผลิต และความสูญเสียทางการศึกษา โดยเฉพาะความสูญเสียที่เกิดจากการตกซ้ำชั้นของ นักเรียน ซึ่งผลจากการตกซ้ำชั้นนี้ส่งผลทำให้ประเทศต้องสูญเสียเงินงบประมาณเป็นจำนวนมหาศาล

กมล ภูประเสริฐ (2527: 20 - 21) ได้กล่าวถึงผลการตกซ้ำชั้นของนักเรียน ประถมศึกษาซึ่งพอจะนำมากล่าวโดยสรุปได้ว่า ในระยะ พ.ศ. 2480 - 2502 ซึ่งเป็นระยะ ที่มีการใช้หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. 2480 มีนักเรียนซ้ำชั้น (ป. 1 - ป. 4) ในแต่ละปี คิดเป็นร้อยละ 22 - 38 ของนักเรียนทั้งหมด และในระยะ พ.ศ. 2503 - 2520 เป็น ระยะการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 ในช่วงนี้อัตราซ้ำชั้นลดลง คือ มีนักเรียน ซ้ำชั้น (ป. 1 - ป. 7) ในแต่ละปี คิดเป็นร้อยละ 12 - 21 ของนักเรียนทั้งหมด สำหรับ ในปัจจุบันนับตั้งแต่ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา ในช่วงนี้อัตราการซ้ำชั้น ลดลงอย่างมาก มีนักเรียนซ้ำชั้น (ป. 1 - ป. 6) คิดเป็นร้อยละ 6 - 12 ของนักเรียนทั้งหมด ถ้าคิดความสูญเสียในแง่งบประมาณแล้วจะพบว่า ในปีการศึกษา 2525 มีนักเรียนประถม

ศึกษาทั้งสิ้น 6,280,006 คน ตกซ้ำชั้น 431,965 คน คิดเป็นค่าใช้จ่ายต่อหัวประมาณ
คนละ 1,970.97 บาท รัฐบาลจะสูญเสียเปล่าเป็นเงินถึง 861,136,906 บาท คิดเป็น
ร้อยละ 5.5 ของงบประมาณเพื่อการประถมศึกษา

เมื่อพิจารณาถึงคุณภาพของนักเรียนทางการศึกษา คณะกรรมการพิจารณาปัญหาการ
ศึกษาประชาบาล (2523: 301) ได้กล่าวถึงคุณภาพไว้ว่า "การศึกษาในระดับประถมศึกษาของ
ไทยถูกปล่อยปละละเลยจนทำให้คุณภาพต่ำ นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วบางส่วนยัง
อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ บางส่วนก็เกิดการล้มเพราะไม่มีโอกาสได้ใช้ เมื่อประชากรอ่าน
หนังสือ ไม่ออกก็ย่อมมีผลกระทบในเรื่องอื่น ๆ ด้วย"

การพิจารณาคูณภาพของนักเรียนจากรายงานการประเมินผลการศึกษาในอดีตถึง
ปัจจุบันได้ผลรวมที่ชี้ให้เห็นว่า "คุณภาพของเด็กยังไม่ถึงระดับที่เรียกว่าน่าพึงพอใจ คะแนน
เฉลี่ยจากผลการสอบในวิชาต่าง ๆ และระยะเวลาต่าง ๆ มีน้อยครั้งจะสูงกว่าร้อยละ 50
ของคะแนนเต็ม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้ 100 ส่วน เด็กโดยเฉลี่ยได้
เรียนรู้ไปเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้น" (กมล ภูประเสริฐ 2527: 25)

จากคุณภาพของนักเรียนทั้งที่กล่าวมาแล้ว นับเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยว่า เมื่อนักเรียน
เหล่านี้จบการศึกษาออกไปแล้ว สภาพการรู้หนังสือย่อมลดลง และคุณภาพทางการศึกษาที่จะต้อง
ค่าความไปด้วย เนื่องจากขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาเพิ่มเติม และการฝึกฝนต่าง ๆ ใน
เรื่องนี้ได้มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการคงสภาพการรู้หนังสือ และสภาพการรู้หนังสือ ซึ่งเป็นคุณภาพ
ทางการศึกษาอันเป็นผลจากการส่งเสริม และการลงทุนทางการศึกษาไว้ในหลาย ๆ ระดับ และ
ในหลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยมีดังนี้คือ

ฝ่ายวิชาการ กรมสามัญศึกษา ได้ทำการวิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถม
ปีที่ 4 ในปี พ.ศ. 2511 (กรมสามัญศึกษา 2512: 37 - 40) โดยเลือกจังหวัดที่เป็นตัวแทน
ภาคตามสภาพภูมิศาสตร์ 4 จังหวัด ผลการวิจัย พบว่า ผู้ที่จบชั้นประถมปีที่ 4 มีความรู้ความ
สามารถในการทำเลข อ่าน และเขียนที่พอจะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มีร้อยละ 67
และผู้ที่มีความรู้ยังไม่ถึงขั้นที่จะยอมรับว่าทำเลขเป็น อ่านหนังสือออก และเขียนหนังสือได้มี
ร้อยละ 33 กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ (2505: 28 -29) ได้ทำการทดสอบความรู้

ภาษาไทยของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ความรู้ภาษาไทยคำอื่น ๆ พอใช้ได้ แต่การเขียนตัวสะกดยังคงอยู่ยิบเยิบ นอกจากนั้นการพัฒนาทางภาษาของเด็กหญิงสูงกว่าเด็กชาย นูรี กุลพิจิตร (2507: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาเลขคณิตของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนประจำภาค และเทศบาล ในเขตการศึกษา 1 พบว่า นักเรียนทำคะแนนแบบสอบเกี่ยวกับความคิดรวบยอดได้ปานกลาง ส่วนแบบสอบที่เกี่ยวกับโจทย์ปัญหา นักเรียนทำคะแนนได้น้อยมาก และถล นรินทร์ศิริโรจน์ (2521: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับการรู้หนังสือของประชากรในอำเภอชัยบุรี จังหวัดพุมธานี พบว่า ระดับการรู้หนังสือของประชากรอยู่ในระดับที่น่าพอใจ มีระดับการเรียนรู้อ่านเลขสูงกว่าระดับปกติ แต่ภาษาไทยไม่แตกต่างจากระดับปกติ ส่วนประชากรที่มี เพศ, ระยะเวลาหลังเรียนจบ และอาชีพที่แตกต่างกันมีระดับการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน

สำหรับสภาพการรู้หนังสือของผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็คเสร์จ สมทรง อิศวกุล และกุลลาบ หวังศิริสกุล ได้วิจัยพบว่า ระดับการรู้หนังสือของผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็คเสร์จมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และกุลลาบ หวังศิริสกุล ยังพบว่า ผู้จบจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็คเสร์จ และผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ ประจำหมู่บ้าน มีการคงสภาพการรู้หนังสือสูงกว่าผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มยุรี ศรีชัย (2517: บทคัดย่อ) ได้เปรียบเทียบระดับการรู้หนังสือของผู้จบการศึกษานักเรียนระดับ 2 กับผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผู้จบการศึกษานักเรียนระดับ 2 มีสภาพการรู้หนังสือต่ำกว่าผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และกรมสามัญศึกษา (2520: 31 - 32) ได้ประเมินผลการศึกษานักเรียนแบบเบ็คเสร์จ ในด้านการอ่าน เขียน และคิดเลข พบว่า นักศึกษานักเรียนในภาคภูมิศาสตร์ต่าง ๆ ของประเทศไทย มีความสามารถด้านการอ่าน เขียน และคิดเลขแตกต่างกัน นักศึกษาชายสามารถอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็นสูงกว่านักศึกษาหญิง นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันได้คะแนนภาษาไทยแตกต่างกัน ส่วนวิชาเลขคณิต ไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่จบต่างรุ่นกันได้คะแนนภาษาไทย และคณิตศาสตร์ไม่แตกต่างกัน และนักศึกษาที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ได้คะแนนภาษาไทยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน แต่คะแนนวิชาเลขคณิตไม่แตกต่างกัน

สำหรับในต่างประเทศ ซิมมอนส์ (John L. Simmons 1973: 80 - 83) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้ทำการวิจัยระดับการรู้หนังสือของผู้ที่จบหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ในประเทศตูนิเซีย พบว่า ผู้จบการศึกษาผู้ใหญ่จำนวน ร้อยละ 60 มีระดับการรู้หนังสืออยู่ในระยะเริ่มแรก คือ สามารถอ่านเข้าใจประโยค และคำศัพท์ง่าย ๆ ในหนังสือแบบเรียนอาห์เหม็ก (Ahmed Mushtang 1973: 43 - 54) ได้ทำการวิจัยผู้เข้าร่วมโครงการทดลองการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในประเทศแซมเบีย พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการรู้หนังสือเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่จบ คือ ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการรู้หนังสือสูงกว่าผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 2, และ 1 ตามลำดับ ผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วง 15 - 19 ปี มีการคงสภาพการรู้หนังสือสูงกว่าอายุ 46 ปี เรย์ เคิร์ตซ์ (Ray Kurtz 1973: 65-71) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสอนเรื่องการหาร ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ว่ายังคงเหลืออยู่เท่าใดในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า เมื่อสอนการหารไปแล้ว โรงเรียนบิณฑภาคเรียนฤดูร้อนครั้งเปิดภาคเรียนใหม่ ความรู้เรื่องการหารถูกลืมไปเป็นอัตราส่วนเฉลี่ย 13%

จากสภาพการรู้หนังสือซึ่งเป็นผลจากการลงทุนเพื่อการรู้หนังสือ ไม่ว่าจะเป็นการรู้หนังสือของนักเรียนในระบบโรงเรียน และผู้ที่จบการศึกษาออกไปแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่าการรู้หนังสือ หรือสภาพการรู้หนังสือยังไม่มีความสัมพันธ์กับการลงทุนเท่าที่ควร ซึ่งน่าจะมาพิจารณาถึงสาเหตุ หรือปัจจัยที่เป็นผลให้การรู้หนังสือ หรือสภาพการรู้หนังสือ ไม่มีความเหมาะสมเป้าหมายที่วางเอาไว้

องค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อสภาพการรู้หนังสือ

จากการที่ไต่ศึกษาและทราบถึงผลของสภาพการเรียนรู้อันหนึ่งของนักเรียนและผลสภาพการรู้หนังสือว่ามีคุณภาพไม่เพียงพอ ไม่สัมพันธ์กับการลงทุนทำให้นักการศึกษาหลายท่านพยายามค้นหาสาเหตุและปัจจัยที่น่าจะมีผลกระทบ หรือมีอิทธิพลต่อสภาพการรู้หนังสือ และได้ข้อสรุปพอที่จะนำมากล่าวได้ดังนี้ คือ

โมห์หมัด อับดุลกาเร่ (2520: 31 - 32) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่เด็กจบชั้นประถมศึกษาไปแล้ว อ่าน เขียนหนังสือไม่ได้ เกิดจากสาเหตุใหญ่ ๆ 5 ประการ คือ

1. สาเหตุทางภูมิศาสตร์ เช่น อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก
หาครูไปสอนยาก
2. สาเหตุทางจิตวิทยา ได้แก่ ระดับสติปัญญาของเด็ก ความแตกต่างระหว่าง
บุคคล ความสามารถของเด็กไม่เท่าเทียมกัน
3. สาเหตุทางร่างกาย ได้แก่ สุขภาพของเด็ก ความเจ็บป่วย ความพิการ
ไม่สมบูรณ์
4. สาเหตุทางเศรษฐกิจ ความยากจนของพ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กต้องช่วยพ่อแม่
ทำงาน ไม่ได้ไปโรงเรียน ไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การเรียน
5. สาเหตุทางวิชาการ ปัญหาด้านภาษาถิ่น และชนกลุ่มน้อยที่ใช้หลายภาษา
ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างเชื่องช้า

สุพจน์ ประเสริฐศรี (2518: 156) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ใหญ่ไม่รู้หนังสือว่า
"สาเหตุที่ทำให้อัตราการลิมสูง เพราะไม่มีหนังสือที่จะอ่าน และทราบไ้ที่การส่งเสริมการ
อ่านมีเฉพาะในโรงเรียน แต่ไม่มีหนังสืออ่านในชีวิตจริงการลิมหนังสือก็ยังมี"

เอกวิทย์ ๗ กลาง (2515: 322) ได้ให้ข้อคิดว่าการลิมหนังสือขึ้นขึ้นอยู่กับท้องที่
ที่ประชากรอาศัยอยู่ คือ

ก. ถ้าประชากรอยู่ในเมืองซึ่งชีวิตแวดล้อมจะข้องเกี่ยวกับการใช้ตัวหนังสือ
ตามป้ายประกาศ หรือตามสลากยา อัตราการลิมหนังสือจะมีน้อยที่สุด

ข. ถ้าพวกที่อยู่ตามท้องไร่ท้องนา อัตราการลิมหนังสือจะมีมาก เพราะโอกาส
ที่พวกเขาจะพบกับตัวหนังสือมีน้อย

ค. สำหรับพวกที่อยู่ในป่า และเขาที่ทุรกันดารนั้น เป็นที่แน่ใจว่าจะลิมหนังสือ

หมด

จากการสัมมนา เรื่องการศึกษาเพื่อมวลชน ณ โรงแรมสมิทธา สงขลา เมื่อวันที่
4-7 สิงหาคม 2517 ของนักวิชาการ และตัวแทนในสาขาอาชีพต่าง ๆ คอนหนึ่งของการ
สัมมนาสมาชิกได้กล่าวถึงปัญหาการศึกษาในปัจจุบัน ที่ผู้เรียนเกิดการลิมหนังสือหลังเรียนจบไว้
ว่า ระบบการศึกษาในประเทศไทยไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เมื่อผู้เรียนส่วนใหญ่จบการศึกษา
ภาคบังคับ มักจะลิมสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะเหตุผลต่อไปนี้ (กรมวิชาการ 2517: 184-185)

1. ไม่มีโอกาสอ่าน หรือเขียนหลังจากออกจากโรงเรียนไปแล้ว
2. ไม่มีอุปกรณ์ หรือเครื่องมือ เช่น หนังสือให้อ่าน เพื่อช่วยฟื้นฟู และทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมา
3. การเรียนไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ และภูมิหลังของนักเรียน จึงทำให้ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญ หรือประโยชน์ที่ได้จากการเรียน
4. ครูผู้สอนเร่งรัดผู้เรียนให้เรียนจบอย่างรวดเร็ว โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ เพื่อผลประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่
5. ไม่มีการติดตามผลการสอน
6. จำนวนครูไม่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน โรงเรียนครูคนเดียวยังมีอยู่
7. ผู้บริหารการศึกษายังทำงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงไม่สามารถจัดอุปสรรคได้ทันต่อเหตุการณ์
8. วัตถุประสงค์ของการเรียนสูงเกินไป จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเข้าเรียนเพื่อให้มีคุณสมบัติถูกต้องที่จะบรรพตามทัศนคตินิยมของพุทธศาสนิกชน
9. ระบบการสอนผิด ครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ ไม่ใช่ปฏิบัติจากนักเรียน ไม่มีการสร้าง และหาวิธีจูงใจอย่างเพียงพอ
10. หลักสูตรมีข้อบกพร่อง เนื้อหาและวิธีสอนไม่ชักจูงผู้เรียน ไม่สนองความต้องการอย่างแท้จริง ไม่เอาใจใส่ชนกลุ่มน้อย เช่น ประชาชนในสี่จังหวัดภาคใต้ ชาวเขา ฯลฯ เท่าที่ควร

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่มีผลทำให้ผู้ใหญ่ไม่รู้หนังสือเนื่องมาจากผู้ใหญ่เหล่านั้นขาดการศึกษามาแต่เด็ก ๆ ซึ่งอาจเนื่องมาจากที่อยู่อาศัยห่างไกลจากโรงเรียน หรือบ้านที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่งต้องโยกย้ายอยู่ตลอดเวลา และการที่เด็กเป็นผู้ไม่รู้หนังสืออาจเป็นเพราะมีความพิการทางกาย หรือทางจิตใจ ทำให้ไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้ ที่สำคัญก็คือพ่อแม่ไม่สนใจ ไม่เห็นความสำคัญของการเรียนจึงไม่ส่งเสริมให้ลูกไปโรงเรียน (กรมสามัญศึกษา 2521: 3-6)

นอกจากสาเหตุต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สิ่งที่น่าจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการรู้หนังสือ ก็คือ ช่วงเวลา และการจำการลืม ในเรื่องนี้ แพรนค์ (Frank Lauback) ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า (William S. Gray 1956: 21)

ระกำกับการรู้หนังสือขั้นต่ำ เอาเพียงอ่าน-เขียนข้อความง่าย ๆ ได้ เมื่อไม่มีโอกาสใช้หนังสือ จึงทำให้เกิดการลืมได้อย่างรวดเร็ว เรื่องนี้ได้ประจักษ์แล้ว 2 กรณี
กรณีแรก คือ นักเรียนที่จบหลักสูตรประถมศึกษาแล้ว ลืมหนังสือเมื่อไม่มีโอกาสใช้
กรณีที่สอง คือ โครงการรณรงค์การรู้หนังสือของประเทศต่าง ๆ ที่กำหนดกระกำกับการรู้หนังสือไว้ต่ำ ผลคือเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งก็ลืมหนังสืออีก

เกี่ยวกับเรื่องการจำ และการลืม นักจิตวิทยาหลายท่านได้กล่าวถึงธรรมชาติของความจำและการลืมของมนุษย์ไว้ดังนี้

แจ๊ค (Jack A. Adams 1967: 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การจำ คือ การคงไว้ซึ่งผลการเรียน หรือความที่ระลึกได้ต่อสิ่งเร้าที่เคยเรียน และเคยมีประสบการณ์รับรู้มาแล้ว เป็นเสมือนปริมาณของสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว ในตอนแรกซึ่งยังเหลืออยู่ และยังเป็นกระบวนการที่จะเก็บความหมายอันใหม่ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไว้ในลักษณะเดิม"

สตูย์ ซีรคากร (2524: 157) และประสาร ทิพย์ชัวร์ (2521: 105) ได้กล่าวถึงเรื่องการจำไว้ตรงกันว่า "การจำเป็นความสามารถของสมองที่จะเก็บสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ได้ในสิ่งที่เรียนรู้มาแล้ว และสามารถระลึกได้ สามารถถ่ายทอดออกมาได้ถูกต้อง หรือสามารถทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ ได้โดยประหยัดเวลาและพลังงาน"

ในเรื่องของการลืม เฮอเบิร์ต และริชาร์ค (Herbert J. Klausmeier and Richard E. Ripple 1971: 588) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

การลืม คือ พฤติกรรมทางจิตใจที่อาจเกิดขึ้นได้ด้วยการตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจ เป็นการสูญเสียชั่วคราว ซึ่งความสามารถในการระลึกได้ หรือจำได้ในสิ่งที่ได้เรียนมา กอน การลู่เลยในการฝึกฝนทบทวน หรือไม่นำสิ่งที่จำได้ออกมาใช้เป็นประจำ เมื่อระยะเวลาผ่านไปนาน ย่อมเกิดการลืมได้ เพราะว่าการเรียนใหม่เข้าไปกาวกาย หรือรบกวนสิ่งที่เราพยายามจะจำ

ชม ภูมิภาค (2516: 31) กล่าวถึงการลืมว่า "การลืมคือการสูญเสียชั่วคราว หรือถาวร ซึ่งความสามารถในการระลึกได้ หรือการจำได้ในสิ่งที่เคยเรียนมา กอน เส้นโค้งความจำจะลดลงตามส่วนของเวลา"

เกี่ยวกับระยะเวลาการจำ มีทฤษฎีที่ควรกล่าวถึง และน่าสนใจ คือ ทฤษฎีความจำสองกระบวนการ (Two Process Theory of Memory) ของลเทอร์ Walter Kintsch 1970: 139) กล่าวถึงความจำระยะสั้น และความจำระยะยาวว่า

ความจำระยะสั้นนั้นเป็นความจำชั่วคราว สิ่งใดก็ตามถ้าอยู่ในความจำระยะสั้น จะต้องได้รับการทบทวนอยู่ตลอดเวลา มิฉะนั้นความจำสิ่งนั้นจะสลายตัวไปอย่างรวดเร็ว และสิ่งใดก็ตามถ้าอยู่ในความจำระยะสั้นเป็นเวลายาวนานสิ่งนั้นก็จะมีโอกาสฝังตัวในความจำระยะยาวตลอดไป

กล่าวโดยสรุป นักจิตวิทยาการศึกษาที่มีความเห็นตรงกันว่า เวลาที่มีผลต่อการจำและการลืมมาก เมื่อเรียนแล้วทิ้งไปเรามักจะลืมสิ่งนั้น แต่ถ้าเรียนซ้ำ ๆ มักจะเรียนได้เร็วและง่ายกว่าการเรียนในครั้งแรก การเรียนที่ทบทวนบ่อย ๆ จะทำให้ปริมาณของความจำคงที่ และทำให้สิ่งต่าง ๆ ที่เรียนไปแล้วสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย ยิ่งระยะเวลาผ่านไปนานเท่าไรสิ่งที่เรียนไปแล้ว ไม่มีการทบทวน ไม่มีการนำออกมาใช้ก็จะทำให้ลืมได้ จนในที่สุดกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ และเป็นปัญหาต่อเนื่องในเรื่องคุณภาพของประชากร ทำให้รัฐบาลต้องรับภาระในการจัดการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อเป็นการชดเชยความไม่รู้หนังสือที่เกิดขึ้นซ้ำซ้อนอยู่ตลอดเวลา

สถิติของผู้ไม่รู้หนังสือในประเทศไทย

ชาญชัย อาจินสมาจาร (ม.ป.ป.: 330) ได้กล่าวสรุปให้เห็นถึงตัวเลขสถิติผู้ไม่รู้หนังสือทั่วโลก ในปี ค.ศ. 1950 มีคนไม่รู้หนังสือถึง 700 ล้านคน ซึ่งคิดเป็น 44.3% ของประชากรทั้งหมด ในปี ค.ศ. 1960 จำนวนคนไม่รู้หนังสือได้เพิ่มขึ้นเป็น 753 ล้านคน แม้ว่าเปอร์เซ็นต์ของคนไม่รู้หนังสือได้ลดลงเป็น 39.3% และในปี ค.ศ. 1970 คนไม่รู้หนังสือยังคงเพิ่มขึ้นเป็น 783 ล้านคน แต่เปอร์เซ็นต์ได้ลดลงมาเป็น 34.2% เป็นที่คาดว่าภายใน ปี ค.ศ. 1980 จะต้องมีผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือเพิ่มขึ้นเป็น 870 ล้านคน สถิติการไม่รู้หนังสือในโลกจะมีถึง 20% และจากการสำรวจของยูเนสโก UNESCO เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาในเอเชียระหว่างทศวรรษแรกของการพัฒนา (ชาญชัย อาจินสมาจาร 2515: 42) ทำให้ทราบว่า ในภาคพื้นเอเชียปัจจุบันมีผู้ไม่รู้หนังสือถึง 243 ล้านคน ซึ่งประชากรที่รู้หนังสืออยู่ในวัย 15-44 ปี

สำหรับสถิติผู้ไม่รู้หนังสือของประเทศไทย (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ 2527: 14)

เมื่อปี พ.ศ. 2480 กระทรวงมหาดไทยได้มีการสำรวจสำมะโนประชากรเป็นครั้งแรก พบว่าประชากรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ที่มีประมาณ 10 ล้านคนเศษ เป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือถึง 6,878,584 คน หรือร้อยละ 68.8 จึงมีการรณรงค์การอ่านออกเขียนได้อย่างเร่งด่วน ต่อมาหลังจากการรณรงค์ มีการสำรวจสำมะโนประชากร ในปี พ.ศ. 2490 ประชากรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีประมาณ 12,327,386 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 5,705,269 คน คิดเป็นร้อยละ 59.9 ในปี พ.ศ. 2503 ประชากรที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป มีจำนวน 18,026,404 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 5,270,054 คน คิดเป็นร้อยละ 39 ในปี พ.ศ. 2513 (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520: 1) ประชากรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีจำนวน 23,453,313 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 4,265,424 คน คิดเป็นร้อยละ 25.2 ในปี พ.ศ. 2523 สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจแรงงานทั่วประเทศ (วารสารเศรษฐกิจและสังคม 2525: 33) พบว่า จำนวนประชากรที่สำรวจทั้งสิ้น 32.1 ล้านคน มีถึงร้อยละ 72.2 หรือประมาณ 22.55 ล้านคน ที่มีการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีผู้ไม่รู้หนังสือประมาณร้อยละ 10.8 หรือ 3.38 ล้านคน

ในปี พ.ศ. 2525 กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการสำรวจประชากรที่เรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีอายุ 14 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่นอกเกณฑ์การศึกษามัธยมศึกษาใน 24 จังหวัดทั่วประเทศ พบว่า ในจำนวนประชากรที่สำรวจ 10,501,000 คน มีผู้ที่รู้หนังสือ 2,469,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.5 สำหรับผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีอยู่ถึง 8,029,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 76.5

จากรายงานความก้าวหน้าโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่อง 3 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2527 - 2529 เพื่อลดอัตราการไม่รู้หนังสือในระยะ 8 เดือน ได้มีรายงานจากจังหวัดเกี่ยวกับสถิติผู้ไม่รู้หนังสือ ดังนี้ (กษมา วรวรรณ อยุธยา 2527: 21-22)

สถิติผู้ไม่รู้หนังสือจากจังหวัดต่าง ๆ ตามโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่ง

ชาติ

จังหวัด	ผู้ไม่รู้หนังสือ อายุ 14-50 ปี
กาฬสินธุ์	8,265
กำแพงเพชร	16,600
ขอนแก่น	27,104
ฉะเชิงเทรา	17,022
ชัยภูมิ	16,710
เชียงใหม่	80,058
นครราชสีมา	40,119
นครศรีธรรมราช	28,626
นครสวรรค์	30,920
น่าน	35,814
พัทลุง	6,015
เพชรบูรณ์	22,469
ร้อยเอ็ด	22,117
ศรีสะเกษ	36,319
สมุทรสาคร	2,965
สตูล	2,264
สุรินทร์	46,594
อุบลราชธานี	16,066
รวม	456,407

จากสถิติของผู้ไม่รู้หนังสือเหล่านี้ จึงเป็นภาระและหน้าที่ของรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือภาคเอกชน ตลอดจนผู้ที่สนใจในเรื่องนี้ จะได้ทำการศึกษาวิจัย เพื่อช่วยกันหาวิธีการแก้ไขปัญหานี้ อีกทั้งจัดโครงการเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่รู้หนังสือ และผู้ไม่รู้หนังสือเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม

การแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ และการป้องกันการล้มหนังสือในประเทศไทย

ความเป็นมาของการดำเนินการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2414 - 2475) ในยุคนี้เริ่มมีการตระหนักถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากการไม่รู้หนังสือของประชาชนในประเทศ จึงได้พยายามวางรากฐานต่าง ๆ เพื่อการรณรงค์ให้ประชาชนในประเทศได้รู้หนังสือ การแก้ไขปัญหานี้จึงมุ่งเน้นที่เด็กอายุ 7-8 ปี โดยมีการส่งเสริมให้เข้าโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้หนังสือ ในปี พ.ศ. 2414 ได้โปรดให้มีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับบุตรข้าราชการบริพาร และในปี พ.ศ. 2427 ได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับประชาชนเป็นครั้งแรก และในปี พ.ศ. 2464 ได้มีการออกพระราชบัญญัติประถมศึกษา ซึ่งบังคับกับเด็กที่มีอายุ 7 ปี ทุกคนจะต้องเข้าโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้หนังสือ ซึ่งเป็นการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนมาจนถึงปัจจุบัน

สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475 - 2490) ได้เริ่มสนใจในปัญหาผู้ใหญ่ไม่รู้หนังสือซึ่งมีอายุมากกว่า 15 ปี หรือที่เราเรียกว่า ผู้ไม่รู้หนังสือที่เป็นผู้ใหญ่ การดำเนินการแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่เริ่มอย่างเป็นทางการราว พ.ศ. 2480 ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้มี การสำรวจสำมะโนประชากรเป็นครั้งแรก พบว่า ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ที่มีประมาณ 10 ล้านคนเศษ เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ ร้อยละ 68.8 และได้เริ่มดำเนินการแก้ไขการไม่รู้หนังสือของประชาชน ในช่วงปี พ.ศ. 2480 - 2497 อาจกล่าวได้ว่าเป็นการรณรงค์เพื่อให้ประชาชนได้รู้หนังสือเป็นครั้งแรกของประเทศ (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ 2527: 13)

สมัยการฟื้นฟูการศึกษาผู้ใหญ่ (พ.ศ. 2490 - 2507) ระหว่างปี พ.ศ. 2488 - 2490 เป็นระยะของการสิ้นสุดสงครามโลก ครั้งที่ 2 ซึ่งมีผลให้เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ กิจกรรมทางการศึกษาหยุดชะงัก พอในปี พ.ศ. 2491 ได้มีการฟื้นฟูการดำเนินการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นใหม่ มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ซึ่งจุดมุ่งหมายนอกจากจะเน้นในเรื่องการอ่านออก เขียนได้แล้ว ยังส่งเสริมความรู้ในเรื่องอาชีพ และความเป็นพลเมืองดีของประเทศไทยอีกด้วย โดยมีการจัดโครงการศึกษาผู้ใหญ่ภาคมูลฐาน ในปี พ.ศ. 2491 (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ 2527: 15)

สมัยการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จ (พ.ศ. 2508 - ปัจจุบัน) ในปี พ.ศ. 2508 ยูเนสโก UNESCO ได้จัดประชุมนานาชาติเกี่ยวกับปัญหาการไม่รู้หนังสือ ในประเทศอิหร่าน ผลการประชุมได้ข้อสรุปที่สำคัญว่า การแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือจะต้องกระทำควบคู่ไปกับการส่งเสริมทางอาชีพ และเรียกการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบนี้ว่า โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบสมกิจ (Work Oriented Functional Literacy) ประเทศไทยได้ทดลองสอนตามแนวนี้นี้ในปี พ.ศ. 2511 ที่จังหวัดลำปาง ผลการทดลองปรากฏว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ 2527: 15)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 กองการศึกษาผู้ใหญ่ได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อปรับปรุงหลักสูตรใหม่ ผนวกกับแนวความคิดเรื่อง Functional Literacy and Family Life Planning Programme ของ World Education Inc. เข้าไปด้วยเรียกว่า โครงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จ และได้เริ่มทำการทดลองครั้งแรกที่จังหวัดลำปาง และจังหวัดแพร่ ในปี พ.ศ. 2514 การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ตามแนวคิดนี้ นอกจากจะเป็นการแก้ปัญหในเรื่องการไม่รู้หนังสือแล้วยังมีจุดมุ่งหมาย ฝึกให้เป็นคนคิดเป็น และรู้จักตัดสินใจ จากการทดลองปรากฏว่า เป็นที่น่าพอใจจึงทำการขยายการดำเนินการไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศทั่วทุกจังหวัดในปัจจุบัน (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ 2527: 16) ในปี พ.ศ. 2523 - 2526 กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีความเหมาะสมกับภูมิภาคและกลุ่มเป้าหมายยิ่งขึ้น

สมัยปัจจุบัน การดำเนินงานโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ (พ.ศ. 2525 - 2529) เป็นช่วงที่ประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า "รัฐจะต้องลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือที่มีอายุ 14 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จากร้อยละ 14.5 ให้เหลือ ร้อยละ 10.5 ในปี พ.ศ. 2529" กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงริบดำเนินการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือของประชาชนในประเทศ ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดเป้าหมายไว้ว่า ภายในปี พ.ศ. 2529 จะสามารถลดจำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือลงได้ 1 ล้าน 5 แสนคน โดยได้ดำเนินการจัดโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ ขึ้น (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ 2527: 17)

โครงการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ และการป้องกันการลืมหังสือ

โครงการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ

1. โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็นหลายรูปแบบ ได้แก่

1.1 การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับชั้นเรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนในรูปของชั้นเรียน หรือที่เรียกว่า การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ เป็นการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือที่มีอายุตั้งแต่อายุ 14 ปีขึ้นไป หรือผู้ขาดโอกาสที่จะเรียนในระบบโรงเรียน ผู้เรียนจะได้รับการฝึกทักษะการอ่านออก เขียนได้ และการคิดเลขเป็น นอกจากนี้จะสอดแทรกเรื่องปัญหาของสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาการเมืองต่าง ๆ การสอนมุ่งให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น การศึกษาเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานสำหรับชั้นเรียนมีหลายระดับ และสามารถเทียบความรู้กับการเรียนในระบบโรงเรียน ได้ดังนี้ (สุภร ศรีแสน 2521: 122)

การศึกษาระดับ 1 ใช้เวลาเรียน 6 เดือน มีศักดิ์และสิทธิ์เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

การศึกษาระดับ 2 ใช้เวลาเรียน 6 เดือน มีศักดิ์และสิทธิ์เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

การศึกษาระดับ 3 ใช้เวลาเรียน 1 ปี 6 เดือน มีศักดิ์และสิทธิ์เทียบเท่าประถมศึกษาปีที่ 6 และประถมศึกษาปีที่ 7

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับชั้นเรียนชั้นต่อเนื่อง อีก 2 ระดับ เป็นการให้โอกาสแก่ผู้เคยศึกษามาแล้วในระดับ 3 คือ

การศึกษาระดับ 4 ใช้เวลาเรียน 1 ปี 6 เดือน มีศักดิ์และสิทธิ์เทียบเท่าระดับ ม.ศ. 1

การศึกษาระดับ 5 ใช้เวลาเรียน 2 ปี มีศักดิ์และสิทธิ์เทียบเท่า ม.ศ. ปลาย (นิเชก สุนทรพิทักษ์ 2527: 71)

1.2 การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับประเภทอาสาสมัคร เกินสอน จัดการศึกษาคล้ายประเภทชั้นเรียน แต่จำนวนผู้เรียนแต่ละกลุ่มน้อยลง เพียงกลุ่มละ 3 คนขึ้นไป

ใช้อาสาสมัครเกินสองอย่างน้อย วันละ 2 กลุ่ม กลุ่มละ 2 ชั่วโมง (กรมสามัญศึกษา ม.ป.ป. ก: 1)

1.3 การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับนักศึกษาวิทยาลัยครูสอนการศึกษานูใหญ่ โดยใช้วิทยาลัยครูเป็นผู้รับผิดชอบ กำหนดโครงการให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยอาศัย นักศึกษาคู่ออกทำการสอน (กรมสามัญศึกษา ม.ป.ป. ข: 1)

1.4 การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวไทยภูเขา มีการจัดในจังหวัด ภาคเหนือ โดยใช้รูปแบบครูอาสาเกินสอน จัดขึ้นโดยมีความมุ่งหมายเพื่อชี้แนะชักชวนให้ ชาวเขามีความรู้ ความเข้าใจถึงวัฒนธรรมของชาวเขา และชาวพื้นราบ ให้มีจิตสำนึกว่าเขา มีสิทธิหน้าที่ และโอกาสเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป ตลอดจนการใช้บริการของรัฐให้ได้ ประโยชน์มากที่สุด (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2525: 19)

2. โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ เป็นโครงการที่ดำเนินงาน ต่อเนื่อง 3 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2527 - 2529 เพื่อลดอัตราการไม่รู้หนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนในวัยแรงงาน กับการระดมพลังจากประชาชนผู้รู้หนังสือให้เป็น อาสาสมัครเป็นผู้สอน และเมื่อกำลังหน่วยงานภาครัฐบาล และเอกชนสนับสนุนชุมชนในการ รณรงค์ (เกษมา วรวัฒน ๗ อยุธยา 2527: 21)

โครงการป้องกันการลืมนักหนังสือ จัดขึ้นเพื่อป้องกันการลืมนักหนังสือ และให้ความรู้ที่ ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองไทย โดยมีการจัดในหลายรูปแบบดังนี้

1. การจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มีความมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชน ไ้ทราบข่าวสารและความรู้ต่าง ๆ ในปัจจุบันมีอยู่ 8,445 แห่ง โดยประชาชนจัดสร้างที่อ่าน ขึ้น แล้วทางกรมการศึกษานอกโรงเรียน ใ้งบประมาณซื้อหนังสือพิมพ์ และจัดส่งเอกสารความรู้ ต่าง ๆ ให้ ซึ่งจะทำให้รู้เหตุการณ์ทันต่อสภาพบ้านเมือง การจัดการศึกษาประเภทนี้ประสบปัญหา ด้านการส่งหนังสือพิมพ์ ซึ่งบางท้องที่ทางไกลเข้าไม่ถึง (บุหงา วัชนะ 2521: 43)

2. โครงการห้องสมุดประชาชน เป็นการจัดการศึกษาในรูปอเนกประสงค์ ได้จัดให้มีอยู่ทุกจังหวัดและในอำเภอต่าง ๆ จำนวน 237 แห่ง เป็นแหล่งที่ประชาชนจะไปค้นคว้า

หาความรู้ พบปะสนทนา จักกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่าน
รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ปัจจุบันมีห้องสมุดที่จัดในลักษณะต่าง ๆ คือ ห้องสมุด
ประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชนอำเภอ และห้องสมุดเคลื่อนที่ (วีระ นวพันธ์
2515: 291-294)

3. โครงการการศึกษาทางวิทยุ และไปรษณีย์ เป็นโครงการที่ประหยัดและมี
ประโยชน์มาก เพราะประชาชนกระจายอยู่ในชนบท ซึ่งแหล่งการศึกษาส่วนมากมีแต่อยู่ใน
เมืองใหญ่ ในชนบทเข้าไม่ถึง จึงมีการใช้สื่อมวลชนประเภทวิทยุและไปรษณีย์เป็นสื่อ มีการ
เปิดรับสมัครความศุูนย์ต่าง ๆ แล้วจะจัดส่งบทเรียนมาให้ และให้คอยรับฟังจากวิทยุโดยมีกำหนด
เวลา สถานี ที่จะรับฟัง เป็นการศึกษา เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสหาความรู้ที่เป็นประโยชน์
ต่อการดำรงชีวิต ขอบข่ายของการดำเนินงานได้ครอบคลุมทั่วประเทศ (กรมสามัญศึกษา
2520: 3-8)

นอกจากนี้ยังมีงานโสภทศันศึกษา เป็นโครงการเผยแพร่ความรู้ผ่านทางเครื่องมือ
โสภทศันศึกษา โดยใช้เทป สไลด์ ภาพยนตร์ มีหน่วยเคลื่อนที่ที่เป็นผู้เผยแพร่

โครงการต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมการ
ศึกษาออกโรงเรียน ได้จัดขึ้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหการไม่รู้หนังสือ และการป้องกันการลืม
หนังสือของประชาชนในประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการยกระดับการรู้หนังสือให้สูงขึ้น อันจะส่งผล
เกี่ยงพันไปถึงสภาพความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และความเสมอภาคก้านการศึกษา
ซึ่งเป็นการสร้างคามมั่นคงปลอดภัย ความสงบสุข และความเจริญให้แก่ประเทศชาติอีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยในต่างประเทศ

พ.ศ. 2513 ซิมมอนส์ (John L. Simmons 1972: 80-83) แห่ง
มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ทำการวิจัยศึกษาระดับการรู้หนังสือของผู้จบหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่
ในประเทศญี่ปุ่น โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในการอ่าน และการคิดเลข ทดสอบกลุ่ม
ตัวอย่าง จำนวน 60 คน พบว่า ผู้จบการศึกษาผู้ใหญ่ จำนวนร้อยละ 60 มีระดับการรู้

หนังสืออยู่ในระยะเริ่มแรก คือ สามารถอ่านเข้าใจประโยคและคำศัพท์ง่าย ๆ ในหนังสือแบบเรียน ร้อยละ 30 อยู่ในระดับปานกลางสามารถอ่านและเข้าใจคำศัพท์ทั่วไป และวลีง่าย ๆ ได้ ส่วนอีก ร้อยละ 10 อยู่ในระดับใช้งานได้ คือ สามารถอ่านหนังสือพิมพ์ได้อย่างเข้าใจ

พ.ศ. 2516 อาห์เหม็ด (Ahmed Mushtang 1973: 43-54) ได้ทำการวิจัยผู้เข้าร่วมโครงการทดลองการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในประเทศแอมเบีย จากกลุ่มตัวอย่าง 314 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบ 4 ชุด คือ แบบสอบถามความเข้าใจในการอ่านข่าวสาร แบบสอบถามความเข้าใจในการใช้เครื่องมือ แบบสอบถามความสามารถในการเขียน และแบบสอบถามวิชาเลขคณิต พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการรู้หนังสือเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่เรียนจบ คือ ผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการรู้หนังสือสูงกว่า ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 2, และ 1 ตามลำดับ ผู้ที่อายุอยู่ในช่วง 15-19 ปี มีความคงอยู่ของการรู้หนังสือสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุมากกว่า 46 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 เพศชายมีความคงอยู่ของการรู้หนังสือไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากเพศหญิง

งานวิจัยในประเทศไทย

พ.ศ. 2502 กองการวิจัย กรมวิชาการ (2502: 8-9) ได้ศึกษาเรื่องการทดสอบความรู้ภาษาไทยของนักเรียนใน 4 จังหวัดภาคใต้ที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านภาษาไทยระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในสี่จังหวัดภาคใต้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในโรงเรียนที่นักเรียนนับถือศาสนาอิสลาม และมีการสอนภาษามลายูเช่นเดียวกับโรงเรียนใน 4 จังหวัดภาคใต้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 217 คน และนักเรียนสี่จังหวัดภาคใต้อีก 266 คน ข้อทดสอบเฉพาะวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตร แบ่งเป็น 5 แบบ คือ การเขียนคำออกเป็นคำ การเลือกคำที่สะกดผิด คำศัพท์ที่มีความหมายเหมือน - ตรงกันข้าม และเติมคำในช่องว่าง รวม 108 ข้อ การศึกษาพบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างในสี่จังหวัดภาคใต้นับถือศาสนาพุทธมีความรู้ภาษาไทยดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาอิสลาม

2. กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพระนครและธนบุรีที่มีถือศาสนาพุทธมีความรู้ภาษาไทยดีกว่าเด็กที่มีถือศาสนาอิสลาม

3. คะแนนเฉลี่ยของเด็กที่มีถือศาสนาพุทธและที่มีถือศาสนาอิสลามในจังหวัดพระนครและธนบุรีมีความแตกต่างกันน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ยของเด็กทั้งสองประเภทใน 4 จังหวัดภาคใต้

4. กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพระนครและธนบุรีที่มีถือศาสนาอิสลามมีความรู้ทางภาษาไทยดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีถือศาสนาพุทธและที่มีถือศาสนาอิสลามใน 4 จังหวัดภาคใต้

5. กลุ่มตัวอย่างที่มีถือศาสนาพุทธใน 4 จังหวัดภาคใต้ มีการกระจายของคะแนนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีถือศาสนาพุทธในจังหวัดพระนครและธนบุรี ส่วนเด็กที่มีถือศาสนาอิสลามใน 4 จังหวัดภาคใต้มีการกระจายของคะแนนน้อยกว่าเด็กที่มีถือศาสนาอิสลามในจังหวัดพระนครและธนบุรี

พ.ศ. 2504 วีระ บุญยะกาญจน์ (2504: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความสามารถในการอ่านและเขียนของผู้ใหญ่ในตำบลนาป่า เพื่อศึกษาสภาพการอ่านออกเขียนได้ของประชาชนตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ความหมาย "อ่านออกเขียนได้" คือจะต้องสามารถอ่านและเขียนได้อย่างน้อยที่สุดเท่ากับความสามารถของผู้สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยเฉลี่ย กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรทั้งชายหญิง อายุ 18 - 60 ปี แบ่งเป็น 5 กลุ่มอายุ แต่ละกลุ่มอายุเลือกไว้จำนวนร้อยละ 33 ด้วยวิธีจับสลาก จึงได้กลุ่มละ 55 คน เป็นชายหญิงเท่ากัน เครื่องมือได้แก่ แบบสำรวจภูมิหลัง แบบทดสอบ สำหรับแบบทดสอบ แบ่งออกเป็น 2 ภาค ภาคการอ่าน และภาคการเขียน การอ่านวัดการอ่านพยัญชนะ คำ ข้อความในหนังสือประถมศึกษาปีที่ 4 ข้อความในหนังสือพิมพ์ และข้อความนโยบายของรัฐ ภาคการเขียน วัดการเขียนพยัญชนะ ตัวเลข ชื่อและชื่อสกุล เขียนข้อความสั้น ๆ เกี่ยวกับตนเอง เขียนจากหมายศักรค่อ และเขียนบรรยายความคิดเกี่ยวกับอาชีพของตน การศึกษาหรือนโยบายของรัฐบาลอย่างมีกฎเกณฑ์ ผลการวิจัยพบว่า อัตราการอ่านออกเขียนได้ของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ใหญ่ตำบลนาป่า เป็นร้อยละ 60 อัตราการอ่านออกเขียนได้ของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มอายุ มีดังนี้

ก.	อายุตั้งแต่	18 - 20 ปี	ร้อยละ	100.00
ข.	อายุตั้งแต่	21 - 30 ปี	ร้อยละ	75.00
ค.	อายุตั้งแต่	31 - 40 ปี	ร้อยละ	60.54
ง.	อายุตั้งแต่	41 - 50 ปี	ร้อยละ	50.00
จ.	อายุตั้งแต่	51 - 60 ปี	ร้อยละ	0.00

ซึ่งแสดงว่า อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากรที่อายุน้อยมักสูงกว่า ประชากรที่มีอายุมาก อัตราการอ่านออกเขียนได้ของกลุ่มตัวอย่างชายเป็นร้อยละ 76.19 ส่วนกลุ่มตัวอย่างหญิงร้อยละ 45.83

พ.ศ. 2504 สวัสดิ์ ปทุมราช (2504: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความสามารถในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมในจังหวัดพระนคร มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสามารถในการอ่านกับองค์ประกอบด้านฐานะเศรษฐกิจสังคม ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ อันติบุตรของพ่อแม่ เวลาที่ใช้ในการอ่าน และชนิดของหนังสือที่อ่าน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนในโรงเรียนประชาบาล และโรงเรียนราษฎร์ จำนวน 700 คน เป็นชายหญิงเท่า ๆ กัน อายุตั้งแต่ 7 - 14 ปี เครื่องมือทำการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ฐานะเศรษฐกิจของบิดามารดา ตลอดจนเครื่องใช้ในบ้าน ส่วนแบบทดสอบความสามารถในการอ่านใช้ แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านที่สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มีฐานะเศรษฐกิจ และสังคมสูง อ่านได้ดีกว่าเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ เด็กที่มาจากบ้านที่มีเสตที่ค้นศึกษา จำพวกวิทยุ โทรทัศน์ และ เครื่องเล่นจานเสียง รวมทั้งอุปกรณ์ไฟฟ้ามากขึ้นก็อ่านได้ดีกว่าเด็กที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ทั้งกลางวันหรือไม่มีเลย เด็กที่มีอายุน้อยอ่านได้ดีกว่าเด็กที่มีอายุมาก เด็กที่อ่านหนังสือหลายประเภท และอ่านทุกวันอ่านดีกว่าเด็กที่อ่านน้อยประเภท และไม่คอยได้อ่าน เด็กชายและหญิงอ่านได้ไม่แตกต่างกัน แต่เด็กหญิงค่อนข้างจะอ่านได้ดีกว่าเด็กชาย บุตรคนแรกและคนที่สองอ่านได้ดีกว่าบุตรคนที่รอง ๆ ลงไป แต่บุตรคนที่ 5 กลับอ่านดีกว่าบุตรคนที่สามและสี่

พ.ศ. 2505 กองวิจัย กรมวิชาการ (2505: 1-26) ได้ทดสอบความรู้ด้านภาษาไทยของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แบบทดสอบภาษาไทยวัดความ

สามารถ 3 ด้าน คือ การสะกดตัวจากการฟัง การเลือกคำที่สะกดผิด คำศัพท์ การศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ภาษาไทยด้านการสะกดคำ และด้านคำศัพท์พอใช้ได้ แต่การเขียนสะกดตัวยังคงน้อยอยู่มาก ความสามารถด้านภาษาของเด็กหญิงสูงกว่าเด็กชาย

พ.ศ. 2507 นรี กุลพิจิตร (2507: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาลักษณะผลวิชาเลขคณิตของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนประชาบาล และเทศบาล จำนวน 12 โรงเรียน ในภาคศึกษา 1 ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 607 คน แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดรวบยอด 27 ข้อ แก่โจทย์ปัญหา 30 ข้อ การศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทำคะแนนด้านความคิดรวบยอดได้ในระดับปานกลาง ส่วนโจทย์ปัญหาทำคะแนนได้น้อยมาก

พ.ศ. 2512 ฝ่ายวิชาการ กรมสามัญศึกษา (2512: 37 -41) ได้ศึกษาสภาพการรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามระยะเวลาต่าง ๆ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกตามระยะเวลาดังนี้ กลุ่มที่เพิ่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1,059 คน กลุ่มผู้จบประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว 1 - 3 ปี จำนวน 296 คน กลุ่มที่จบแล้ว 4 - 6 ปี จำนวน 329 คน กลุ่มที่จบแล้ว 7 - 10 ปี จำนวน 228 คน กลุ่มที่จบแล้ว 11 - 13 ปี จำนวน 107 คน และกลุ่มที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว 13 ปีขึ้นไป จำนวน 28 คน รวมทั้งสิ้น 2,147 คน เครื่องมือวัดสภาพการรู้หนังสือ ได้แก่ แบบทดสอบภาษาไทย 5 ฉบับ และเลขคณิต 1 ฉบับ เป็นแบบทดสอบที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่เพิ่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใหม่ ๆ และกลุ่มตัวอย่างที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามระยะเวลาดังกล่าวจัดว่าเป็น ผู้รู้หนังสือ ร้อยละ 73.00, 47.14, 59.50, 70.76, 81.83 และ 88.45 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาภาพรวมสภาพการรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 2,147 คน ในระยะเวลา 1 -13 ปีขึ้นไป จะมีสภาพการรู้หนังสือพอเพียงแก่การดำเนินชีวิตประจำวัน ร้อยละ 67.00 และอีกร้อยละ 33.00 มีสภาพการรู้หนังสือยังไม่ถึงขั้นที่ยอมรับว่าเป็นผู้รู้หนังสือ

พ.ศ. 2516 บุญนาค ทิวกุล (2516: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความเร็วและความถูกต้องในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนอ่านภาษาไทยได้เร็วเฉลี่ยนาทีละ 70 คำ ด้วยความถูกต้อง 64% เด็กหญิงอ่านได้เร็วกว่าเด็กชาย แต่กลับมีความเข้าใจต่ำกว่า และนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่

อ่านได้เร็ว และถูกต้องกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

พ.ศ. 2517 กุหลาบ หวังคีรีวิสดกุล (2517: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย ศึกษาคงอยู่ของการรู้หนังสือของผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบ เบ็คเสร์จไปแล้ว เป็นเวลา 3 ปี เปรียบเทียบกับความคงอยู่ของการรู้หนังสือของผู้จบชั้น ประถมปีที่ 4 โดยใช้แบบทดสอบวิชาเลขคณิต และภาษาไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการ วิจัยพบว่า ผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็คเสร์จ มีความคงอยู่ของการรู้หนังสือต่ำกว่าผู้จบชั้นประถมปีที่ 4 และผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้ หนังสือนิสัยเบ็คเสร์จ และผู้ที่จบชั้นประถมปีที่ 4 ที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำ หมู่บ้าน มีความคงอยู่ของการรู้หนังสือสูงกว่าผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำ หมู่บ้าน

พ.ศ. 2517 สมทรง อิศวกุล (2517: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยศึกษา ระบับการรู้หนังสือของผู้สำเร็จการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็คเสร์จ และเปรียบเทียบกับระบับการรู้หนังสือของนักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 4 โดยใช้แบบทดสอบ มาตรฐานวิชาเลขคณิต และภาษาไทยของ กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ระบับการรู้หนังสือของผู้สำเร็จการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ค เสร์จมีขอบเขตของคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 4 ถ้าพิจารณาแยกเป็นราย วิชา พบว่า มีความรู้วิชาภาษาไทยใกล้เคียงกับนักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 4 แต่ความรู้วิชา เลขคณิตต่ำกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 4

พ.ศ. 2517 มนรี ศรีชัย (2517: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย ระบับการรู้ หนังสือนิสัยของผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 2 และเปรียบเทียบกับนักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 4 โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานวิชาเลขคณิต และภาษาไทย ระบับประถมศึกษาตอนต้นของกองการ ประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า ขอบเขตของระบับ การรู้หนังสือของผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 2 มีระบับการรู้ต่ำกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 4 ถ้าพิจารณาแยกเป็นรายวิชา พบว่า ผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความรู้ในวิชาภาษาไทยค่า กว่่านักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมปีที่ 4 และมีความรู้ในวิชาเลขคณิตสูงกว่านักเรียนที่จบชั้น ประถมปีที่ 4

พ.ศ. 2520 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และ กรมสามัญศึกษา (2520: 31 - 32) ได้ร่วมมือกันประเมินผลการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข และสภาพทั่วไป โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ จำนวน 8 เขตการศึกษา จำนวน 68 ห้องเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 1,033 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบทดสอบภาษาไทย ด้านการอ่าน การเขียนคำและประโยค ความเข้าใจในการอ่าน และแบบทดสอบเลขคณิต ผลการประเมินผลพบว่า

1. นักศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในภาคภูมิศาสตร์ต่าง ๆ มีความสามารถอ่านออกเขียนได้ และคิดเลขเป็นแตกต่างกัน คือ นักศึกษาในภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็นดีกว่านักศึกษาในภาคเหนือ ส่วนนักศึกษาในภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสามารถไม่แตกต่างกัน
2. นักศึกษาชายมีความสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น มากกว่า นักศึกษาหญิง
3. นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีความสามารถอ่านออก เขียนได้ ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ ผลปรากฏว่า ไม่สามารถระบุได้ว่ากลุ่มอายุใด ได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากัน ส่วนความสามารถในการคิดเลขนั้น ไม่แตกต่างกัน
4. นักศึกษาที่ไม่เคยเรียนหนังสือมาก่อนเลย สอบได้คะแนนการอ่าน และการคิดเลข น้อยกว่านักศึกษาที่เคยเรียนมาบ้าง นักศึกษาที่เคยเรียนจบชั้นประถมศึกษา 3 ทำคะแนนได้ดีที่สุดทั้ง 2 วิชา
5. นักศึกษาที่จบหลักสูตรการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จต่างรุ่นกัน สอบได้คะแนนในการอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็นไม่แตกต่างกัน
6. นักศึกษาที่อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน สอบได้คะแนนสูงกว่า กลุ่มที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน แต่นักศึกษาทั้งสองกลุ่ม ได้คะแนนการคิดเลขไม่แตกต่างกัน

พ.ศ. 2521 ถก ณ วันกรศิริโรจน์ (2521: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย
 ระบับการรหนังสือของประชากรในอำเภอชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยใช้เครื่องมือวัดระบับ
 การรหนังสือวิชาเลขคณิต และภาษาไทยของ กุหลาบ หวังศิริสกุล ผลจากการวิจัยพบว่า

1. ประชากรในอำเภอชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี มีการรหนังสือด้าน
 ภาษาไทย และเลขคณิต อยู่ในระบับที่น่าพึงพอใจ
2. ประชากรอำเภอชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี มีระบับการรหนังสือวิชา
 เลขคณิตสูงกว่า กลุ่มตัวอย่างที่กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่ความรู้วิชาภาษาไทยไม่แตก
 ต่างกัน
3. ประชากรที่มีภูมิหลังต่างกัน เรื่อง เพศ อาชีพ ระยะเวลาที่ออกจาก
 โรงเรียนมีสภาพการรหนังสือไม่แตกต่างกัน ประชากรที่ย้ายถิ่นมีระบับการรหนังสือ ในวิชา
 เลขคณิตสูงกว่าประชากรที่อยู่ในภูมิลำเนาเดิม

จากการที่ได้ศึกษา และรวบรวมวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับสภาพการรหนังสือ ทำให้
 ตระหนักถึงความสำคัญตลอดจนความจำเป็นของการรหนังสือของประชากรอันเป็นทรัพยากรมนุษย์
 ที่เป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และพบว่ารัฐบาลทุกประเทศทั่วโลกได้
 กำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมให้ประชากรในประเทศเป็นผู้รหนังสือ โดยถือเป็นความสำคัญ
 อันค้ำแรก และได้มีการทุ่มเทระดมสรรพกำลังทั้งหลายทั้งปวงเพื่อการนี้ สำหรับในประเทศไทย
 ก็เช่นเดียวกัน นับแต่อดีตที่ผ่านมา รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อส่งเสริมให้
 ประชากรในประเทศเป็นผู้รหนังสือ แม้แต่ในปัจจุบันตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
 ฉบับที่ 5 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในอันที่จะลดจำนวนผู้ไม่รหนังสือและขยายการศึกษาทั้งในระบบ
 โรงเรียน ตลอดจนนอกระบบโรงเรียน ให้กับประชากรได้อย่างทั่วถึง

สำหรับผลการดำเนินการเพื่อการรหนังสือที่ผ่านมาได้มีการศึกษาวิจัย และพบว่า
 ผลที่ออกมาส่วนมากจะบรรลุผลในแง่การขยายตัวด้านปริมาณ แต่สำหรับ เรื่องคุณภาพนั้นยังไม่
 คีพอ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของทุก ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาล ภาคเอกชน ตลอดจนผู้ที่
 มีความสนใจทั้งหลายที่จะดำเนินการศึกษาวิจัย หาวิธีการ และจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อ
 ช่วยเหลือปรับปรุง และส่งเสริมให้บรรลุผลในแง่คุณภาพอย่างเต็มที่ เพื่อจะเป็นผลให้เกิด
 ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล และจะส่งผลต่อเนื่อง ไปยังการพัฒนาประเทศต่อไป